
LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

LA SANTA VALLDEMOSSINA

Conta la tradició que Sant Vicents Ferrer, predicant a Mallorca, digué que la illa estava condemnada a enfonsar-se sota la mar blava i que sobre ella hi solcarien les naus, si un fill seu no arribava a la santedat. La canonització de Caterina Thomàs salva Mallorca i, a canvi dels peixos, les aus seguiran posant sobre les nostres serres.

La santificació de la Beata arriba ben endins del cor de Mallorca. Caterina Thomàs, auriolada de tradició i de cançons populars, té una vida de santedat poèticament mistraliana, i tota la bella encontrada valldemossina i la nostra Ciutat són plenes del seu record.

La nova de la seva pròxima canonització ha arribat com un embat de flaire mística i la seva sentor ha banyat de novella rosada sentimental l'ànima mallorquina.

Totes les campanes parroquials, les dels convents i les de les ermites encastellades, han repicat unísones aquests dies i la seva alegria s'expandí dins l'aire vibrant i vibrà dins els cors, alegres i eternits.

El convent de Santa Magdalena ha obert les seves portes a la multitud frisoza de contemplar el cos santificat de la monja dormida dins l'esplendent sepulcre que per ella bastí Adrià, i els camins de Valldemossa han vist passar la gent devota en cerca de la petja suau de la humil camperola, que sembrà els camps i les muntanyes de flors de misticisme i castedat.

Mallorca es vest de festa, per celebrar dignament un aconeteixement tan gran. Comissions i Juntes s'esforcen i treballen preparant la seva commemoració justa i escaient. Ens esperen solemnitats religioses, peregrinacions devotes, restauració dels llocs santificats pel record, alimares i manifestacions d'esbargiment popular.

Voldriem que l'encert presidís els projectes i que la pròxima solemnització fos quelcom més ferm i més vibrant i adequat que les darreres festes que es celebraren pel VIIe Centenari de la Conquesta.

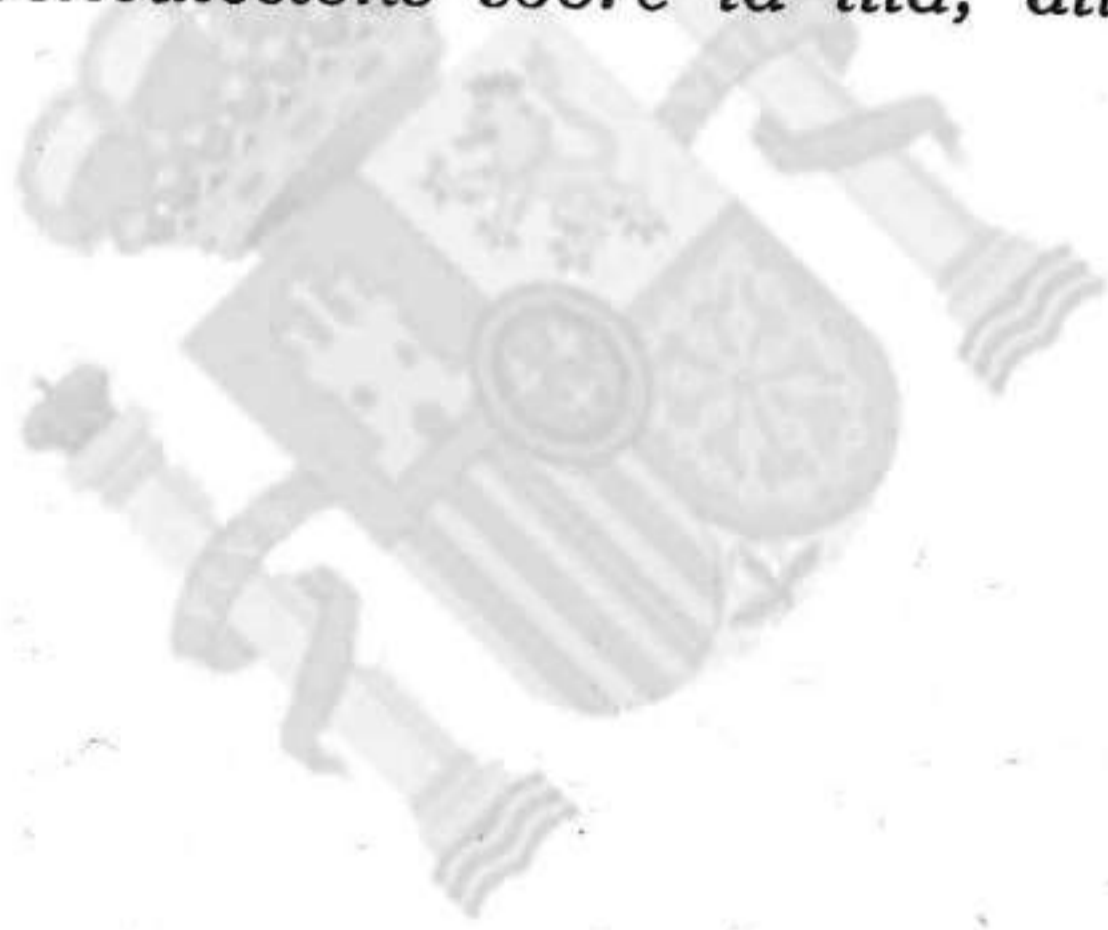
Voldriem veure respectada la capella del convent de Santa Magdalena, on es venera el cos de la Santa.

Voldriem que el projecte dels valldemossins culminés en l'erecció, al bosc de la Beata, d'un esvelt santuari a la vora del vell molí respectat, amb un bon camí-calvari per a pujar-hi, ombrejat de xiprers.

Voldriem veure restaurada i assegurada dignament la humil casa pairal de la Santa.

Voldriem, finalment, que els carros triomfals recorreguessen els carrers de Valldemossa i de Ciutat, cloent les festes i acomiadant-se, per sempre més, amb una gran esclator de goig popular i apoteòsic.

LA NOSTRA TERRA, que és saba mallorquina, es sent reconfortada amb la pròxima canonització, perquè espera que amb la Santa, plouran benediccions sobre la illa, alliberant-la de mals esperits.

DE LA NOSTRA MAR

(UN CURIÓS APLEC FOLKLÒRIC)

LA bona amistat d'un benvolgut company meu m'ha fet conèixer un curiós i singular arreplec de proverbis, dites i acudits relatius a vents i predicció del temps, als peixos i la gent de la ribera que, amb paciència benedictina i empès, sens dubte, per les seves aficions no menys que per l'estimació sincera, que dins el seu cor d'home liberal i comprensiu niuava per tot quant és substancial amb la genuïna espiritualitat mallorquina, espigolà, conversant amb mariners i pescadors, un enyorat compatrici: En Joan Gamundí i Sastre.

I dec advertir, d'antuvi, que aquest recull agarberat per la mà amorosa de Joan Gamundí és, al meu entendre, a més d'una petita mostra de l'abundós i, que jo sàpiga, encara inèdit folklore nàutic mallorquí, una saborosa collecció d'acudits, en els quals l'humor sempre irònic i a vegades càustic de la nostra gent de mar s'hi fa deliciosament palès.

Perquè no sols aplegà Joan Gamundí, en aquest interessant recull paremiològic que jo avui tinc el plaer de presentar-vos, aquells refranys en els quals un hom tot d'una veu l'empremta, l'inconfusible segell d'ésser fidel expressió del saber del poble, conservat i tramés per ell mateix de generació en generació com exponent del què des de l'avior pescadors i mariners saben, o creuen saber, de la mar i dels fenomens meteorològics que amb ella tenen relació, o dels peixos que dins les seves aigües viuen, sinó ans també d'altres que són (o almenys a mi lleialment i francament m'ho semblen, malgrat se'ls hagi donat la forma de proverbis) facciosos acudits individuals i fins i tot no fora difícil trobar-ne algun que té l'aparença de desvergonyat estirabot de qualsevol picardiós atlot de barca.

Però, estigui o no jo en el cert, els he trobat tots ells—i ara

sí que no dubto que, en haver-los llegit, em donareu la raó—tan amarats d'autèntica salabor mallorquina, tan embaumats per la sanitosa flaire dels joganers embats que amanyaguen i rullen la nostra mar blava; hi he vist tan exactament reflectits per uns i altres la manera d'ésser i de sentir de la nostra gent de la ribera i tan fidelment retratats els típics patrons i patrones de Sa Drasana i de Santa Catalina, que impellit per un doble sentiment de piadós record per qui amb tanta amor els aplegà i de cordial homenatge a l'esperit de la nostra *Roqueta* m'he cregut en el deure de treure'ls del fons del calaix on han romàs fins ara i dur-los a les estimades planes de LA NOSTRA TERRA perquè els seus lectors, i amb ells tots els qui senten i estimen el que és racialment nostre, puguin assaborir-los.

I aquesta ha estat tota la meva tasca, puix que en copiar-los del manuscrit original, sols m'he permès una senzilla ordenació, amb l'objecte d'ajuntar tots els referents a cada una de les quatre seccions en què per raó de similitud de matèria els he dividit, o sia: *Que fan referència a vents; Meteorològics; Relatius a peixos, i De la gent de la ribera.*

He cregut, també, convenient esporgar-ne alguns que no em semblaven prou adients amb el sentit general de l'aplec.

Quant al lèxic, he procurat respectar tot el possible el dialectal, ja que de no fer-ho així entenc que perdria aquest curiós recull el seu sabor típicament mallorquí.

I ara que Joan Gamundí des del més enllà vulgui perdonar-me la gosadia de fer veure la llum el fruit de les seves recerques i l'accepti com una oració que reverentment i cordialment li ofreno,

MIQUEL FONT I GOROSTIZA

QUE FAN REFERÈNCIA A VENTS

Llevant, xaloc i migjorn,
llebeig, ponent i mestral
tramuntana i guergal
vetaquí els vuit vents del món.

Vent de proa i sense lluna
fuig de la costa tot d'una.

Posta ensangrentada
l'endemà ventada.

Si un dia per l'altre veus es vent
bona vista tens.

Si et xupes es dit i alces sa mà
coneixeràs quin vent fa.

Amb vent fluix o fort
qui és a barlovento és a port.

Bufa ventet, bufa ventet
que sa meva fa dies que menja de fred.

Poc vent i marruixell,
no omplen covo, ni ribell.

Els homos i els vents
abans d'enfadar-se, mostren ses dents.

A un mateix vent
aquí li diuen bo i allà dolent.

Es patró "Mostela"
quan no feia vent, bufava a sa vela.

Poc vent i massa vent
fan un viatge dolent.

Tramuntana morta
ponent a sa porta.

No hi ha que demanar-hó
guergal mallorquí, tramuntana a Mahó.

Aubes amb tramuntanella
ses barques se'n van amb ella.

Si la mar buida fort,
senyal de vent nord.

Si és guergal i brusca dura
pescada segura.

Guergal: mar picada
i sola banyada.

Guergaló rissat demana
major, trinquet i mitjana.

Aubes amb llevantons
cap a ses patrones duen es patrons.

Terral per Espanya
llevant en campanya.

Quan pitja es llevant
Porto-Pi el va esquitxant.

Es ponent la cou
i es llevant la plou.

Llevant i xaloc
tres dies són poc.

Dia de xaloc
mar molta i peix poc.

Vent xaloc, vent avorrit
a la mar basques i a la terra humit.

Xaloc
ni molt ni poc.

Migjorn a sa posta
mestral que s'acosta.

Quan fa migjorn
si vols pescar ves an es Born.

Quan ha passat es migjorn
el dimoni diu: Déu faça que no torn.

Ni llebetxol ni ponentol
no fan dur dol.

Llebeig
aigo veig...
deia un terrassà
mirant a la mar.

Vermell i ponent
senyal és de vent.

De ponent
ni gent ni vent.

Es mestral
no acaba mai es jornal.

Si es mestral treu es queixals
embruta es baixos i neteja els alts.

Dejorn es colga es mestral
cansat de fer mal,
però no es pot dormir
i s'aixeca de matí.

Es mestral en el cel
no deixa rel.

Es mestral és sa granera del cel.

Déu ens guard de tot mal
i de ratxa de mestral.

Embat vertader
en terra primer.

Sa cançó diu que d'estiu
sol fê un temps entrunyellat,
quan no fa llevant fa embat
quan no fa embat fa llevant.

METEOROLÒGICS

Sa lluna de blau i blanc
té més vestits que la Sang.

Si sa lluna jeu
mariner en peu.

Lluneta dreta
mariner a la *guitzoneta*.

Lluna amb *rebosillo*
sol dur d'aigo es *cordoncillo*.

Sa lluna és una bruixa
que juga amb els niguls
i los arruixa.

Lluna amb rotlo de colors
senyal de temps xubascós.

Si sa lluna té un *breverol*
demà no veureu es sol.

Molts com sa lluna
s'ho mengem tot i no diuen pruna.

Si el cel és plover de casta
un Cristo de canya basta.

Quan Déu vol
plou d'un vent qualsevol.

Burguesa tapada
sa vela banyada.

Niguls en creu
aigo veureu.

Boira pastura
aigo segura.

En el cel torres i torres
si penses sortir, no corres.

Montgó clar
mallorquí fê't enllà.

Si Montgó duu un gran capell
mariner aferra't amb ell.

Mai perdis s'esperança;
darrera una maror ve una bonança.

Si de Ciutat veus Cabrera
bon temps t'espera.

Xubasco d'estiu
no fa mai la mitat de lo que diu.

Si llampega dins el nord
no vulguis sortir del port.

Darrera boirada,
ventada o ruixada.

Mar plena i vent de fora,
el cel està si plora o no plora.

Les gavines en terra i es sol trist,
mala cosa han vist.

Cel tivellat i dona pintada
no són de durada.

Cel empedregat
dins poc temps banyat.

Si veus neu a sa muntanya
pescador deixa sa canya.

Bonança vol dir confiança,
però alerta amb sa bonança.

Temporal contat i passat
lleva'n sa mitat.

Grans ventades i grans enrabiades
sempre acaben banyades.

Si duu sella es coll de Sóller
senyal d'aigo de bombolla.

No et fiïs de cap clara
que s'embruten ara o suara.

Nigul geperut
va net i duu brut

—Quin temps farà, mariner?

—Demà t'ho diré.

RELATIUS A PEIXOS

Es peix, millor que amb sa mà,
amb so cap l'han d'agafar.

Viuda que festetja,
cranquetja.

S'almadrava
vol mar blava.

Doblers d'altre i brou de peix
no fan greix.

Bon bolitxer i enamorat baladrer
solen posar una campana an es capser.

Pescadora que no crida
qualque espina s'ha engolida.

Saupa i dona
tot temps és bona.

En terra, a la mar i a tota banda
tortuga que té cranc, es cranc comanda.

S'agostenc i es molló
quant més petit, millor.

Peix de sang i dona que té flato
dóna-los barato.

Grumetjador de vorera
i casat un poc tronera
cerquen mar de sabonera.

Pescat o salvat
lo que treus de la mar t'ho has ben guanyat.

Si tens manya amb un pedaç
cranc i dona agafaràs.

Peix que surt de la mar
no hi sol tornar.

L'amor com es carbó de pescador
no ha de costar mai ni es demanar-hó.

Peix que llambretja
se'n riu de qui el grumetja.

S'escórpora, sa sogra i ses cunyades
tenen pues metzinades.

Per miracles *Madó Bis*
venia es peix a quatre i el pagava a sis

Carn fina és un calamar
i te pot emmascarar.

A pescador i enamorat agrada
molt més que pescar contar sa pescada.

Sa dona i es pop, tot dos
ben ablanits són millors.

Pescant crancs o caçant rates
mariner posa't sabates.

S'ham de plata és una *alhaca*
que et posa la mar dins sa butxaca.

Cada pesca
vol una esca.

Qui no esca
no pesca.

De molt de peix que menges si sabies
lo que ha costat de treure, ploraries.

Pescador de canya i moliner de vent
casi mai fan testament.

Sa bastina
lo millor que té és s'espina.

Lo mateix en terra que a la mar
ses pesqueres són males de trobar.

Si es patró és vell i sa patrona no
més pesca sa patrona que es patró.

Es moll ha d'ésser pescat,
torrat i menjat

Es peix varia de preu
segons allà on jeu.

De la mar i des caparrot
ningú treu lo que vol, sinó lo que pot.

DE LA GENT DE LA RIBERA

Gent de la ribera
tal és com era,
sempre molta bravetgera;
poca alegria,
molt de pa i un glop de vi,
s'aixequen molt de matí
i s'adormen tot lo dia.

A Porto-Pi dins quatre pams de fons
s'hi perdé una barcada de patrons.

Gelós i mariner
bona desgràcia té.

Duguent un rem a cada mà
fa de mal volar.

Si vols vaixell
ves-hi amb ell.

Tot mariner de puny clos
creix dins s'aigo, com s'arrós.

S'aigo de mar i es creure
són de mal beure.

Qui barca manetja
o dona passetja
ha de voler sebre de quin peu coixetja.

Timoner que està alerta
no banya sa coberta.

Tot lo de dins la mar qui ho agafa és seu,
no hi ha teu ni meu.

Besada de mariner
fa picada de grumer.

Mai per una pastera
sa torra des senyals posà bandera.

Fugi de la mar
qui no sap nedar.

El mariner i son vaixell
tenen la mateixa pell.

Sort o no sort
qui arma es darrer arma es rem tort.

La mar és una femella
que no vol amollar qui es colga amb ella.

Quan una barca va fina
un *etæem* la despentina.

Donzella un poquet bolera
i barca molt falaguera
volen dur qualcú darrera.

Qui té barques a la mar
es gall el sol despertar.

Per a manetjar una barca com Déu mana
no basta haver nascut a sa Drassana.

A bordo si duus dona o duus comanda
posa-lós a bona banda.

No pot dir cap mariner
d'aquesta aigo no beuré.

Si es rem es romp pes guió
sa culpa la té es patró
i si a sa vela és s'esqueix
passa lo mateix.

No sempre sa Dragonera,
ni una somera
deixen passar per darrera.

Qui no sap a Déu pregar
que no vaja per la mar.

Ca de mariner i gallina de soldat
mai demanis què han costat,

Qui té es cap vola qui vola
no pot fer de *sirviola*.

A la mar entre poc i massa
sempre hi cap una barcassa.

Sa millor corredera
és dû un contrari poderós darrera.

Patró que té dos quadros a la Sang
ni de franc!

Patró que quan mira es sol arrufa es nas
dóna-li pedaç,

Barco molt brandaire,
barco caminaire.

A ses dones i a la mar
les han de sebre enganar.

Surta o no surta
travessia curta.

Qui embarca un *bisco* i un tort
no acaba sa mala sort.

Ses parts des patró *Meleu*
tu trenta-nou i jo trenta-deu.

Per anar a part o banda
pren *El Firme* que no branda.

Qui se nega, pots ben creure
que no té ganes de beure.

Mariner, bon mariner,
abans d'anar an es *Moro* pensa-ho bé.

Dins barco que fa mesos que rodola
sa galleta hi sol córrer tota sola.

Quina canongia:
boga que boga, cia que cia
i hala atlot, fê via.

Quan ve un barco foraster
cerca la Seu lo primer.

Porto-Pi sap qui se'n va
però no qui tornarà.

EL DESCOBRIMENT DE L'ELDORADO

MINIATURA HISTÒRICA

PER STEFAN ZWEIG

L'EMIGRANT

L 1834. Un vapor de la línia d'Amèrica es dirigeix de Le Havre a New York. Entre els centenars d'emigrants que van a cercar fortuna hi ha Joan August Suter, natural de Rynenberg de Basilea, de 31 anys d'edat i molt cuitós de tenir l'Oceà entre ell i els tribunals europeus. Fallit, lladre i falsificador, ha abandonat de cop i volta la dona i tres infants, s'ha procurat alguns diners a París amb un document fals i ara va a la recerca d'una nova existència. El 7 de juliol desembarca a New York, i durant dos anys hi prova totes les ocupacions possibles i impossibles: empaquetador, adroguer, dentista, venedor d'específics, taverner. A la fi, assentat en certa manera, pren una fonda per son compte, però la torna vendre, i seguint el corrent de l'època es dirigeix a Missouri. S'hi fa agricultor, i reuneix en poc temps una petita fortuna amb la qual hauria pogut viure tranquil. Però, continuament veu passar gent per davant la seva casa: mercaders de pells, aventurers, soldats. Vénen de l'Oest, van a l'Oest; i aquest mot Oest pren gradualment un drinc màgic. De tot d'una—això se'n sap—s'hi troben estepes, estepes amb ramats immensos de búfals, que es poden recórrer dies i setmanes sense trobar-hi una persona i que només travessen, galopant, els pells-roges; després vénen muntanyes, altes, inaccessibles, i finalment aquella altra terra de riquesa fabulosa de la qual res no se'n sap amb certesa, Califòrnia, l'encara inexplorada. Una terra on corren la llet i la mel a l'abast de qui en vol prendre... Només que és llunyana, llunyana sense fi, i perillosa d'arribar-hi.

Però Joan August Suter té la sang d'aventurer i no li satisfà l'estar-se quiet conrant la seva bona terra. Un dia—l'any 1837—ven la seva hisenda, aparella una expedició amb carros, cavalls i ramats

de búfals, i des del Fort Independence es dirigeix vers el Desconegut.

LA MARXA A CALIFÒRNIA

1838. Dos oficials, cinc missioners i tres dones avancen en carros tirats per búfals cap al desert sense fi. A través d'estepes immenses, i finalment a través de les muntanyes, es dirigeixen a l'Oceà Pacífic. Caminen durant tres mesos, per arribar al Fort Van Couver a les darreries d'octubre. Els dos oficials ja han abandonat abans l'expedició, els missioners no segueixen més envant i les tres dones han mort pel camí a causa dels sofriments.

Suter es troba tot sol. Debades proven de retenir-lo a Van Couver, debades li ofereixen una col·locació. Tot ho refusa: l'atracció del nom màgic cova dins la seva sang. Amb una miserable barca de vela es llança de bon antuvi al Pacífic, cap a les Illes Sandwich, i després de dificultats sense fi voreja la costa d'Alaska i desembarca a un lloc abandonat anomenat San Francisco. San Francisco, no la ciutat d'avui, que compta, després de l'extraordinari creixement que seguí al terratrèmol, amb milions d'habitants, sinó un miserable poblet de pescadors, anomenat així segons la missió dels franciscans, i lluny encara d'ésser la capital d'aquella desconeguda província mexicana de Califòrnia, abandonada i erma dins la zona més exuberant del Nou Continent.

Desordre espanyol, que l'absència de tota autoritat acrecentava; revoltes, manca d'animals de feina i d'homes, manca d'energia emprenedora... Suter lloga un cavall i s'encamina cap a la fèrtil vall del Sacramento: amb un dia en té prou per comprendre que no solament hi ha lloc per una gran hisenda, sinó espai suficient per un regne. L'endemà es dirigeix cap a Monte Rey, la mesquina capital; es presenta al governador Alvarado i li exposa els seus propòsits de fer cultivables aquelles terres. Ha portat canacs de les Illes, es procurarà amb regularitat aquesta activa i treballadora gent de color, i es compromet a fer-hi establiments i a fundar-hi un petit imperi, una colònia: Nova Helvècia.

—Per què Nova Helvècia?—demana el governador.

—Som suís i republicà—respon Suter.

—Està bé, feu el que vulgueu. Us faré una concessió per deu anys.

Com es veu, allà els tractes es clouen amb rapidesa. A mil milles de tota civilització l'energia d'un sol home té un premi diferent que a casa nostra.

NOVA HELVÈCIA

1839. Una caravana avança lentament seguint els ribatges del Sacramento. Al cap d'avant Suter a cavall, amb el fusell cenyit; darrera ell dos o tres europeus, més enrera cent cinquanta canacs en camisa curta, després trenta carros de búfals amb queviures, llavors i municions, cinquanta cavalls, cinquanta set muls, vaques i ovelles, i finalment una petita reraguarda: heus aquí tot l'exèrcit que ha de conquerir Nova Helvècia.

Al seu davant avança una gegantina columna de foc. Per no haver de talar els boscs, els incendien. I encara la colossal flamarada no ha passat per damunt la terra, quan ja, sobre les rabasses fumejants, comencen el treball. Construeixen magatzems, caven pous; la terra, que no ha de menester llaurar, és sembrada; es fan tancats pels ramats immensos, i les abandonades colònies de la Missió van creixent a poc a poc amb l'aportació de les contrades veïnes.

L'èxit és colossal. La llavor ret el cinc-cents per cent tot d'una. Els graners rebenten, aviat els ramats se compten per mils. I malgrat les dificultats del viatges per terra i les expedicions contra els indígenes, que de tant en tant s'arrisquen a fer irrupcions en la floreixent colònia, Nova Helvècia creix amb exuberància tropical i gegantina. Es construeixen canals, molins i fàbriques. Les barques van i venen contínuament riu amunt i riu avall, i Suter no sols proveeix Van Couver i les Illes Sandwich, sinó també tots els vaixells que arriben a Califòrnia. Prova de plantar fruita—l'admirable i famosa fruita de Califòrnia—, veu que prospera i es fa dur ceps de França i del Rin: al cap de pocs anys les vinyes cobreixen amples extensions. Es construeix cases i granges exuberants, es fa dur un piano Pleyel des de París, cent vuitanta jornades lluny, i una màquina de vapor de New York que transporten seixanta búfals a través de tot el Continent. Té crèdits a les banques més importants d'Anglaterra i França; i ara que, als quaranta anys, ha arribat a la cima del seu triomf, es recorda que en fa catorze que deixà abandonats a qualque banda del món una dona i tres infants. Els escriu i els crida al seu principat. Ara se sent la

plenitud dins les mans: és el senyor de Nova Helvècia i un dels homes més rics del món, i continuarà essent-ho. Els Estats Units prenen, a la fi, de les mans de Mèxic, la desatesa colònia. Tot està assegurat i fora de perill. Un parell d'anys més, i Suter serà l'home més ric del món.

EL COP DE PALA FATAL

1848, pel gener. James W. Marshale, el fuster de Suter, arriba inesperadament. Excitadíssim es precipita dins la casa i li diu que ha de parlar amb ell sens falta. Suter queda sorprès. Precisament el dia abans l'havia enviat a la seva finca de Coloma per construir-hi una nova serradora, i ara torna sense permís. L'empeny cap a dins la seva cambra, tanca la porta de part de dins, i tremolant d'emoció es treu de la butxaca una grapada d'arena amb un parell de grans groguencs. El dia abans, mentre cavaven, li va cridar l'atenció aquell estrany mineral i va pensar si seria or, però els companys se rigueren d'ell. Suter es posa seriós; pren els grans i els examina. És or. Resol anar l'endemà mateix a la finca amb Marshall, però el mestre fuster és el primer atacat de la temible febre que aviat sacsejarà el món, i la mateixa nit, enmig d'una tempestat, se'n torna impacient cap a Coloma.

L'endemà de matí hi arriba Suter. Giren el curs del canal i examinen l'arena. Basta agafar un garbell i sacsejar-lo un poc d'ací i d'allà i els grans d'or, lluents, romanen sobre el fons obscur. Suter reuneix el parell d'homes blancs que el rodegen i els pren la paraula d'honor de no dir res fins que la serradora estigui llesta. Després se'n torna, cavilós i decidit, cap a la seva granja.

Pensaments fantàstics el commouen. Des que es pot fer memòria mai no ha estat l'or tan a flor de terra, ni tan fàcil d'abastar. I aquesta terra és seva, és propietat de Suter. Sembla que un segle ha passat en una nit: és l'home més ric del món.

LA IRRUPCIÓ

¿L'home més ric? No. El més pobre, el més digne de llàstima, el captaire més miserable de la terra. Al cap de vuit dies el secret és traïcionat: una dona—sempre una dona!—l'ha descobert a un

passant i li ha donat un parell de grans d'or. I el que ara succeeix no té precedents. Immediatament abandonen el treball tots els homes de Suter: els ferrers deixen en banda la forja, els pastors fugen dels ramats, els vinyòvols de les vinyes, els soldats abandonen els fusells. Tots semblen posseïts pel dimoni, tothom corre cap a la serradora amb garbells i casseroles per porgar l'or. En una nit tota la terra queda abandonada. Les vaques de llet, que ningú no muny, bramen desesperadament i es moren de fam; els ramats de búfals surten dels tancats i potegen els camps, on la fruita es podreix; les formatgeries romanen silencioses, els graners s'esfondren, l'immens rodam de l'empresa gegantina s'atura. Tot just el telègraf ha llançat per terres i mars la promesa daurada, comença a arribar gent de les ciutats de l'interior i dels ports. Els mariners deixen els vaixells, els funcionaris del govern abandonen els seus llocs. De Llevant, de Ponent, a peu, a cavall, en carros, formant llargues i interminables columnes, avança, com un eixam de llagostes, la torrentada humana dels cercadors d'or. Una horda brutal i sense fre, que no coneix més llei que la del puny, ni més autoritat que la dels seus revòlvers, s'aboca sobre la pròspera colònia. Res no té amo per ella, ningú no gosa fer front a aquests desesperats. Maten les vaques de Suter, li derroquen els graners per construir-se barraques, capolen els seus sembrats, li roben les màquines... En el transcurs d'una nit, Joan August Suter ha esdevingut pobre com un captaire, ofegat, com el rei Midas, pel seu propi or.

Aquest assalt a l'or sense precedents es fa més fort de cada dia. La notícia s'és estesa per tot el món. Només de New-York surten 100 vaixells, i d'Alemanya, d'Anglaterra, de França i d'Espanya arriben, envaint-ho tot, 1848, 1849, 1850, 1851 hordes immenses d'aventurers. N'hi ha que donen la volta al Cap Horn; altres, els més impacients, elegeixen el camí per terra, més perillós, a través de l'istme de Panamà.

Una companyia formada ràpidament construeix un ferrocarril a l'Istme, amb el sol objecte d'estalviar als més impacients de tres a quatre setmanes i arribar més aviat al lloc on es troba l'or, i durant la construcció del ferrocarril moren de febre milenars de treballadors. Immenses caravanes d'homes de totes les races i de tots els idiomes travessen el Continent, i tots es mouen dins les propietats de Joan August Suter com en terra pròpia. Sobre les terres de San Francisco, que li pertanyen segons acta segellada del Govern, creix una ciutat amb rapidesa de somni, i homes forasters es vénen mú-

tuament els terrenys. El nom de Nova Helvècia, el seu imperi, desapareix darrera la paraula màgica: Eldorado, Califòrnia.

Joan August Suter, altra volta en bancarrota, contempla astorat aquest sementer gegantí d'escorpins. Al principi prova de cavar amb els altres i aprofitar-se de la riquesa amb els seus criats i companys, però tots l'abandonen. En vista d'això es retira completament del districte de l'or a una granja apartada, prop de les muntanyes, lluny del riu maleït i de la terra profanada. Allà es reuneixen amb ell, a la fi, la seva dona i els seus tres fills, ja grans, però aquella, tot just arribada, mor de l'abatiment del viatge. Però té els tres fills—són vuit braços—i amb ells recomença Joan August Suter el cultiu. Altra volta s'eleva amb el propi esforç, calmós i tossut, i aprofita la fantàstica fertilitat d'aquesta terra. De bell nou medita i amaga un gran pla.

EL PLET

1850. Califòrnia ha estat admesa en la Unió dels Estats Units. Sota de la seva rigurosa disciplina ve finalment, després de la riquesa, ordre en el país posseït per l'or. L'anarquia és domptada; la llei recobra el seu dret.

I ara es presenta de sobte Joan August Suter amb les seves pretensions. Tota la terra sobre la qual s'és edificada la ciutat de San Francisco li pertany segons dret. L'Estat està obligat a esmenar el dany que li ha estat produït amb el robatori de la seva propietat. De tot l'or extret de la seva terra en reclama també la seva part. Comença un procés de dimensions com mai no ha contemplat la Humanitat. Joan August Suter demanda els 17.221 agricultors que s'han establert en les seves plantacions i els requereix a desallotjar la terra robada. Exigeix 25 milions de dòlars a l'Estat de Califòrnia per haver-se apropiat sense més ni més els camins, canals, ponts, preses i molins construïts per ell. Demana 25 milions de dòlars a la Unió com a indemnització de danys i perjudicis per la seva hisenda destruïda, i a més, encara, la seva participació en l'or extret. Ha fet estudiar lleis a Washington a Emili, el seu fill major, per dur el procés, i destina els immensos ingressos de les seves noves hisendes únicament a nodrir aquest costós procés. Durant quatre anys recorre totes les instàncies.

El 15 de març de 1855, a la fi, la sentència és dictada. L'in-

corruptible jutge Thompson, el més alt funcionari de Califòrnia, reconeix els drets sagrats de Joan August Suter sobre les seves possessions.

Aquest dia Joan August Suter ha arribat a la meta. És l'home més ric del món.

LA FI

¿L'home més ric del món? No, altra volta no: el més pobre captaire, el més desventurat; l'home més batut per la fortuna. De bell nou el destí dirigeix contra ell un dels seus cops fatals, però aquesta vegada queda estès a terra per a sempre. A la notícia de la sentència esclata una tempestat a San Francisco i a tot el país. Milers de persones s'avaloten: tots els propietaris amenaçats, la gent sense fogar, la canalla sempre àvida de saqueig. Assalten el Palau de Justícia, l'incendien i cerquen el jutge per linxar-lo. Un estol immens se posa en camí per arrasar les propietats que romanen a Joan August Suter. El seu fill major, amenaçat pels bandits, es mata; el segon és assassinat, el tercer fuig i mor negat mentre tornava a casa. Una ona de foc passa sobre Nova Helvècia. Les possessions de Suter són reduïdes a cendres, les seves vinyes trepitjades, els seus mobles, les seves colleccions, el seus diners, robats, i amb furor despietat convertides en un erm les seves immenses possessions. El mateix Suter se salva amb prou penes.

D'aquest cop Joan August Suter ja no se'n refà mai més. La seva obra és anorreada, morts la dona i els fills, trasbalsat el seu esperit. Només una idea confusa li flameja encara en el cervell enterbolit: el dret, el plet.

Per espai de vint-i-cinc anys un vellet mal garbat i pobre d'esperit vaga a l'entorn del Palau de Justícia de Washington. A totes les oficines coneixen el "General" d'abric brut i sabates esquinçades que reclama els seus milions. I sempre es troben advocats i aventurers que li treuen el poc que li resta de pensió i l'inciten a dur plet altra vegada. Ell ja no vol diners: avorreix l'or que l'ha fet pobre, que li ha mort tres fills, que ha destruït la seva vida. Només vol els seus drets, i els reclama amb la insistència exasperada dels monòmans. Reclama davant el Senat, reclama davant el Congrés. S'afilia a la germandat dels "freres moravis", i llega tots els seus drets a la Comunitat, la qual, prenent les coses en broma, li fa

posar un pompós i ridícol uniforme de general i passeja l'infeliç d'oficina en oficina i de diputat en diputat. Això dura vint anys, de 1860 a 1880: vint anys de miserable existència. Un dia i un altre assetja el Palau del Congrés, rialla dels funcionaris i befa de tots els nois del carrer, ell, a qui pertany la terra més rica del món i sobre la qual s'aixeca i creix d'hora en hora la segona capital de l'Imperi gegant. Però es fa esperar als qui són incòmodes. I allà mateix, sobre l'escalonada del Palau del Congrés, li agafa, a la fi, l'atac de cor que el redimeix. Se'n duen un pobre que han trobat mort. Un pobre que han trobat mort... però que porta dins la butxaca un títol que li assegura a ell i als seus hereus, segons tots els drets humans, la propietat sobre la hisenda més gran que ha conegut la Història.

D'aleshores ençà ningú no ha reclamat l'herència de Suter. Cap successor ha fet valer els seus drets. Avui encara San Francisco, tota una regió, s'aixeca sobre terra d'altri. Fins al present ningú no ha ressuscitat el plet. Només un artista, Blaise Cendrars, ha reconegut, al menys, a l'oblidat Joan August Suter, l'únic dret que no es pot negar als grans infortunis: el dret a la memòria i a l'admiració de la posteritat.

JAUME BUSQUETS, TRAD. DE L'ALEMANY

SOBRE UNA ESCOLA RURAL

ERA a X, un bell matí de setembre. Jo llegia enllepolida uns contes d'autor estranger, quan unes veus infantils i estridents em feriren l'orella dient en castellà: "Alcúdia, Artà, Andraitx, Banyalbufar, Bunyola, etc., etc.," els noms dels pobles de la illa per ordre alfabètic.

Estava tan lluny de pensar que tan a prop tenia una escola que em sorprengué, com si fos una novetat, una escola a un poble. Em semblava que tothom respirava, encara la llibertat de l'estiu i que aquella cantúria trista era més pròpia del temps gris de l'hivern que d'aquells exuberants dies de tardor en què es pot fruit al camp i aprendre més que mai en el bell llibre obert i ple de la naturalesa.

Com que tot el que concerneix als infants fa vibrar en mi una corda molt sensible, deixí la lectura i vaig cercar d'on sortien aquelles veus.

Per entre uns retxats d'aspecte conventual es veia una sala gran, carregada de mapes, quadres i pissarres. No massa més d'una dotzena de nines havien començat amb puntualitat el curs. Estàvem al final de setembre. Les altres que hi mancaven eren retingudes al camp per la verema i els canyissos.

Assegudes darrera els bancs, mans plegades mirant l'aire, distretes i badallant, repetien allò que la mestressa deia davant; primer fou la lliçó de Geografia, seguí un verb, llavors una estona d'escriure i el res del sant Rosari mentre unes brodaven o cosien i les altres xerraven; finalment la mestressa els llegí una rondalla. Així es passà el matí, lent, interminable, tot en el mateix to i amb l'esperit lànguid i decaigut.

¡Quin descobriment! Creia que ja havia passat a la història... Un vertader tipus d'escola tradicional, on tot és rutina i avorriment, una vertadera tortura pels infants. Em semblà reviure tristament molts anys enrera. Vaig recordar el dies de la meva infantesa, quan em passava hores mortes davant un pupitre negre escampant tinta

sobre una plana d'Iturzaeta o em rompia el cap estudiant de memòria coses estranyes. ¡Com les plany aquelles pobres petites!

¡Encara el mateix sistema depriment i debilitant? ¡Encara lletanies de pobles, noms, verbs, nombres com en el meu temps? Es renovellà en mi i més intensament l'esperit de protesta, vibrà fortament la rebel·lió contra tot allò tan llarg, tan pesat, tan incomprès, tan imposat i que gens d'interès tenia per a mi quan era nina. No puc oblidar els primers dies que vaig anar a *costura*. Jo tenia una certa illusió per començar-hi i una idea ben equivocada del que m'esperava!

Com que el meu pare ja m'havia ensenyat de llegir, jo m'imaginava que a l'escola llegiria rondalles, historietes, coses belles; que aprendria quelcom d'aquelles imatges dels llibres que amb curiositat mirava a l'hivern devora el foc. Però, res d'això. Escriptura! aquelles planes m'aterraven, ¡feia la lletra tan lletja! Llegíem "El Mosaico" un símil de manuscrits endiablats i repetíem, sempre repetíem cantant.... no sé què. Als pocs dies plorava i no volia anar al col·legi... Quina decepció tan gran!... Tal volta fou la primera de la meua vida.

Tornem a l'escola d'X. Aquells infants són considerats encara éssers passius i se'ls fa ingerir, com si avalessin per força una medicina, una pila de coneixements, que a la llarga desconeixen, imposats per uns programes inanimats i que es consideren necessaris, però que no desperten en las criatures gens ni mica d'interès. Altra cosa seria si els mostrassin el que tenen a prop. Molts d'aquells pobles dels quals rutinàriament cantaven els noms, els veia jo de la meua finestra torrats pel sol i emmantellats de llum i de verdor. ¡Que surtin al camp, que pugin a la muntanya, que arribin a la vorera de la mar, que s'internin dins el bosc i cacin les bestioles que han vist pintades, que reguin i que ensumin les flors que ells mateixos han d'haver sembrat, que els contin, que llegeixin coses que els parli del que és seu, del que estimen, del que coneixen i veureu animar-se les cares, brillar els ulls, somriure les boques i tothom escoltar.

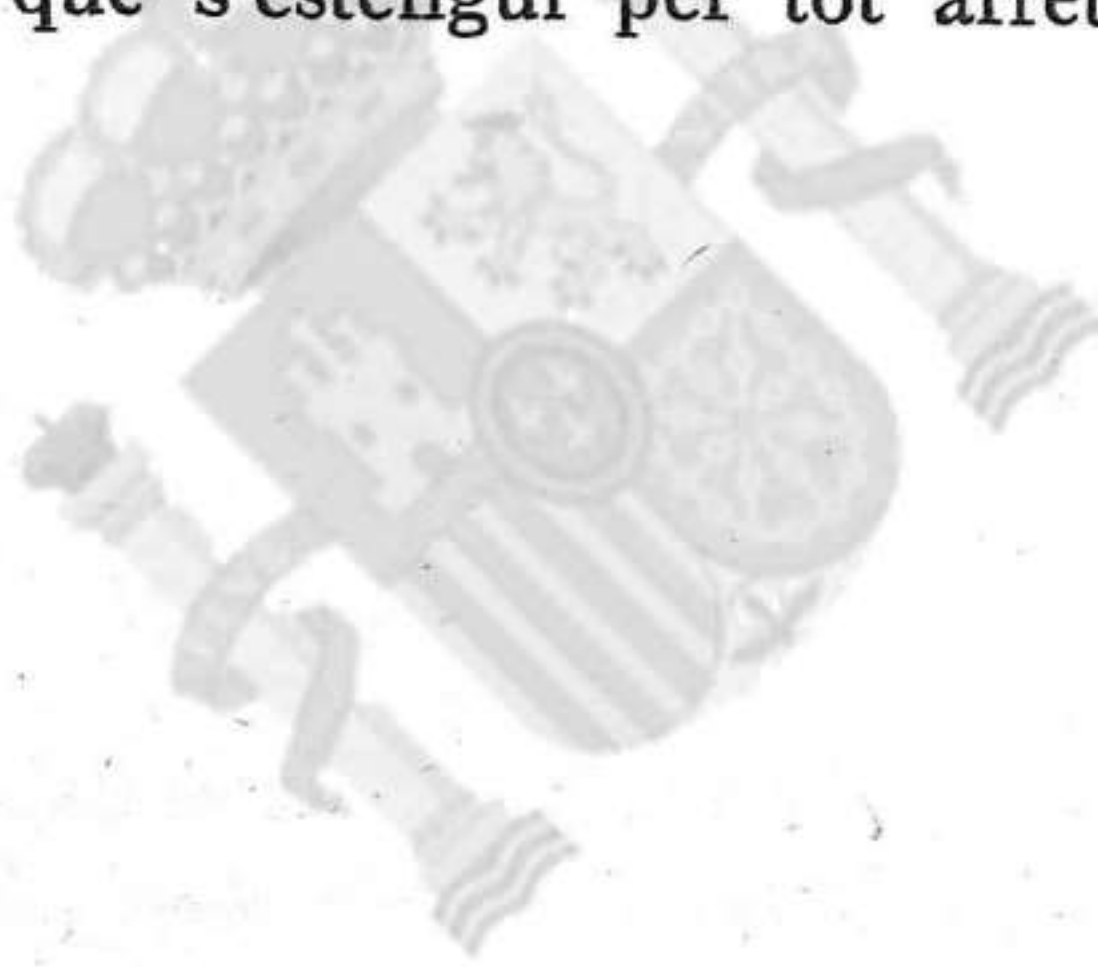
Però no és així. L'escola és avorrida pels infants. Han d'estar-se sempre quiets fent un immens esforç per por del càstig, es troben allí estrets, malapler, torturats, trists. Els petits haurien d'anar-hi amb gust i alegria. L'alegria és un factor essencial per l'eficàcia del treball. Les criatures es daleixen per la llibertat, volen, necessiten espontanejar-se i a l'escola estan cohibits, es troben externs, no es

senten com a casa seva i l'escola ha d'ésser l'ampliació de la família. I això no pot realitzar-se mentre es mantenguin a tanta distància el mestre i l'alumne. Encara estan massa enfora, *en general*, l'un de l'altre.

Els petits no poden per ells mateixos arribar als grans. Els mestres han de davallar fins a ells. Els infants candorosament allarguen els braços; no els els retirem nosaltres. Pugem-los fins al nostre pit i escoltem el batec del seu cor, car batega amb ritme propi el cor dels infants; hi ha en ells una minúscula personalitat, latent amb els seus valors personals que cal estudiar i encaminar tot respectant-los. No han d'ésser treballs forçats els de l'escola. El mestre ha de compenetrar-se amb l'alumne, ha de viure a prop d'ell, en ell i per ell a les hores de classe. El seu treball ha d'ésser d'investigació, no d'imposició, cercant, intentant "descobrir allà on ningú no ho espera, en el fill miserable i abandonat del més pobre dels obrers, tal volta un esperit distingit o un geni que cal salvar" com diu Pestalozzi.

Tota la Pedagogia moderna està fonamentada en l'estudi de la personalitat infantil, però així com la fe sense obres és fe morta, així la tècnica pedagògica, limitada a teories és morta també, i és precís que l'esperit *pràctic* renovellador arribi fins a tots els indrets i que s'estengui per tot arreu la bona llavor.

ANTÒNIA TORRENS DE POMAR

MATEU OBRADOR BENNÀSSER

(ESBÓS BIOGRÀFIC)

(Continuació)

PER aquells temps semblava fer-se realitat a Mallorca algun d'aquells arguments folklòrics que basteixen els fons de tantes llegendes populars: el d'un rei o príncep qui, deixant l'opulència del palau, tresca terres, passa ventures, venç els enemics que s'oposen al pas fins que cau vençut als peus d'una camperola que el ret, sense més armes que la garridesa virginal de la seva faç, sana i somrient, i la ingenuïtat del cor. Així li prengué a l'Arxiduc d'Àustria, fill del Duc Leopold II de Toscana i de l'Arxiduchessa Maria Antonieta de Borbó, filla de Francesc I, rei de les Dues Sicílies. Jovencell encara, un jorn estival de 1867 arribava a Mallorca en el correu que feia el servei entre Ciutat, Eivissa i València, fent comptes d'hostatjar-se una temporada a la illa. I tant se n'agradà que acabà per casar-se amb l'hostalera. La llegenda refloria esponerosament. La gestació d'aquestes amors està polidament contada per l'amador en el llibre "*Lo que jo sé de Miramar*" escrit en la nostra parla. ¡Quin matrimoni més avengut aquest, nodrit de bon afecte, que sols la mort trencà! L'Arxiduc comprava Son Marroig i després les terres costeres on creixien i es conservaven els encants de la naturalesa, enllaçats amb els records més abellidors. Per allí, Ramon Lull i la Beata Caterina, flor gentil de Son Gallard, havien passejat els afanys més enlairats, davant la immensitat del cel i la mar de somriure sempre encisador. Per allí vagaren també aquelles ànimes malaltes, preses de la follia del temps, George Sand i el músic Chopin.

L'Arxiduc, una volta senyor de Miramar (1) no s'aconhortà

(1) L'Arxiduc comprava (1872) la casa de Miramar i terres dels voltants, i hi començava els seus pro-

amb fruir avarament les belleses del nou terrer, ni menys conreuar-lo en profit propi. Això deia a un temperament vulgar, tan allunyat dels seus sentiments i de la seva alta educació. L'Arxiduc volgué ésser, més tost, fervent restaurador d'aquells llocs. Obrí els fulls de la història pàtria i li digueren que a Miramar Ramon Lull fundava el primer col·legi de missioners per a l'evangelització dels infidels, precursor de "Propaganda Fide": que En Caldentey, el primer, hi posava impremta, no molt de temps després d'ésser inventada. Llavors solament un caramull de runes recordava tanta grandesa finida. L'Arxiduc anà fent millores per utilitat i goig de les persones que trespaven per aquells paratges, restaurant el casal, creant un museu d'antiguitats mallorquines, reedificant la única capella que romanía de l'antiga església, tot enriquint-la amb joies d'art. Aquest any (1876) tengué la noble i patriòtica idea de festejar el sisè centenari de la fundació del Col·legi, obrint al culte l'església de la Trinitat. Tots els escriptors hi foren convidats gentilmente. La festa, però, es celebrava el 21 de gener de l'any següent (1) i hi hagué *altar fumat i missa de tres*, com vulgarment solem dir quan té lloc una gran solemnitat. El futur bisbe d'Oriola, aleshores canonge Lectoral, Mossèn Joan Maura, lloà en parla mallorquina la figura del gran solitari de Randa, la doctrina del qual havia de comentar en llargs i aciençats estudis. I perquè res no hi mancàs, un altre fervent lullista, En Jeroni Rosselló, componia un himne i En Bartomeu Torres, de gran fama com a compositor, li posava música, himne que es cantà acabats els divinals oficis. Una altra cerimònia tot seguit havia de realitzar-se. El Degà de la Seu, clerecia de Valldemosa i Deyà, l'Arxiduc Lluís Salvador i la seva mare

jectes de reforma. Engrandia el vell edifici, decorava l'oratori gòtic, part de l'església esbucada, i l'enriquia amb objectes de culte; col·locà un pòrtic devora i un brollador. El dia festival de Sant Pere de l'any següent inaugurava el restaurat santuari amb una solemnitat religiosa. El Rector de Valldemosa celebrava l'ofici i predicava Mossèn Bartomeu Bisquerra. ¡Quina impressió més nova i eternidora que devia produir en el cor dels assistents, senzills habitants d'aquella rodalia, presents als oficis divinals al cor del bosc, sentint retrunyir per la muntanya el càntic litúrgic dels sacerdots! "El Diario de Palma" del 18 abril de 1872 deia, recordant l'estat deplorable en què abans es trobava aquell lloc: "A la vorera de la mar i a mà esquerra del camí que de Valldemosa va a Deyà es veia ha poc un oratori humil i al costat una casa que per la seva construcció bé es coneixia que formava part d'un antic i gran edifici que allí existia. Pocs eren els vianants que tan sols posaven esment en aquelles velles construccions, que sols l'antiquari visitava amb la veneració de què en són mereixedores. Avui tan notables records de glòries pàtries han cridat l'atenció de l'illustre Lluís Salvador d'Austria que des que es troba en aquesta ciutat, ha uns quants mesos, estudia la geografia, estadística, costums pertocant a Mallorca. Aquest hoste illustre acaba d'adquirir tot, comprant-lo, aquest lloc memorable amb els camps veïns i des que és seu s'afanya en embellir-lo, donant feina a una setantena d'obriers".

(1) La dada certa, segons la Butlla pontificia, era el 16 de novembre. Per això mateix pertocava a aquesta l'honor de celebrar-hi la commemoració centenària de la fundació del Col·legi. Els temporals, qui empenyeren la nau de l'Arxiduc a les platges de Bugia, feren que el centenari no se pogués celebrar el dia degut i s'hagués d'ajornar la celebració fins al mes de gener.

l'Arxiduesssa Maria Antonieta, la tripulació del yacht *Nixe* representacions del col·legi de la Sapiència i de la *Causa Pia*, de l'*Institut Balear*, hereva de l'antiga Universitat Lulliana, en llarga processó qui anguilejava desigualment per aquells paratges malplanners, seguint darrera una gran gernació venguda de totes les contrades, feren camí al lloc on s'havia de bastir una capella rodonda a honor del B. Ramon, emplaçada sobre una roca, per vetllar des d'allí els vaixells qui solquen les ones, dominar la mar blava i brava qui s'ajocarà als peus, ara amb murmuris de sirena els dies encalmats, ara amb crits eixordadors de tempesta; per poetitzar amb la blancor de la pedra viva, eixint de la verdor del pinar i de la blavor del cel i les aigües, aquells reconcs paradisiacs. Es posà la primera pedra de la rodonda, que guardaria l'estàtua del Doctor Il·luminat, tallada en marbre de Florència pel francès M. Dupré. La capella rodonda s'alçava damunt unes pedres angulars, ungides de poesia i d'història: una, recollida aposta pel mateix Arxiduc a Bugia i al lloc on se creu que patí martiri el nostre gran Missioner: l'altra de San Francisco de Califòrnia, ciutat fundada per Fra Juníper Serra, de Petra. A la nit, passada la tarda per la gent en balls i plaents deports, aquelles costes eren desvetlades, transformant-se fantàsticament a la llum multicolor de les bengales que cremaven des del penyal encastellat, gegant escambell de la futura capella.

El dia 25, jorn eminentment lullia en el calendari religiós, fou assenyalat. L'aiguavés que es troba darrera el casal fou altre temps tafona i l'Arxiduc féu del solar una sala enrajolada de rajoles mallorquines i els baixos de les parets de rajoles valencianes, de conformetat amb el dibuix de les que exornen el locutori de la porteria del convent ciutadà de Santa Magdalena. Al seu veïnat hi ha una altra sala. Aquí l'Arxiduc agombolava autoritats i escriptors mallorquins en tal diada convidats, per retre homenatge al Fill major de la nostra raça. Don Josep M.ª Quadrado llegí un bell parlament de circumstàncies, "Recuerdos de Miramar", historiant l'erecció i subsegüents crisis hagudes en la vida del Col·legi i després recitaren poesies N'Aguiló, N'Alcover (J.) "Mallorca i Ramon Lull", Carnicer, Ferrà, Fiol, Forteza, Frates, Herreros, Infante, Maura, O'Neill, Palou i Coll, Penya, Rosselló, Servera, Tarongí. I no podent-hi assistir personalment, hi trameteren el seu tribut espiritual Na Margalida Caymari, Na Manuela de los Herreros, Na Victòria Penya d'Amer i a més els Srs. Victorià Amer, Miquel Costa, Picó i Campamar,

Lluís Pons i Onofre Prohens. N'Obrador digué la poesia "Ramon Lull" evocant, en metre diferent, la juventut esgarriada de Lull, l'arrepentiment i el sojorn a Miramar. Veusací una petita mostra:

Dins la bella Mallorca—hi ha una vall,
 Cap altra de més bella—Déu no en creà,
 Vall de Mossa li deien—los fills d'Agar,
 Ara la senyoregen—los cristians.
 Per dins la vall hi tresca—un home sant,
 Paraules misterioses—parla baix, baix.
 Diu: "Art Magna... Blanquerna—Amic e Amat"
 Horabaixa se'n torna—al sant casal
 Sojorn de tretze monjos—de Miramar.
 Allà aprenen de llengües—orientals
 Per anâ a Moreria—a predicar
 La vera llei cristiana—de caritat.
 ¡Bell sojorn escollies,—bon home sant!
 Si repós enyoraves—aquí el tendràs.
 A l'ombra de paumeres—i d'olivars.
 El qui donzell sabia—l'art de trovar
 Sentirà córrer l'aigua—dels torrentals,
 Belles remors del vespre—i ocells cantants.
 Si l'eternal saviesa—vols contemplar,
 Altes són les muntanyes—lo cel és blau,
 Lo brugit també arriba—de la mar gran.

.

ANTONI PONS

(Seguirà)

ALS BURGESOS (I)

DE CHARLES BAUDELAIRE

VOSALTRES sou la majoria,—nombre i intelligència;—doncs vosaltres sou la força,—que és la justícia.

Savis els uns, els altres propietaris;—un dia radiant vendrà en que els savis seran propietaris, i els propietaris, savis. Aleshores la vostra puixança serà completa, i ningú no protestarà contra ella.

Esperant aquesta suprema harmonia, és just que els qui no són més que propietaris aspirin a devenir savis; car la ciència és un goig no menys gran que la propietat.

Vosaltres posseiu el govern de la ciutat, i això és just, car vosaltres sou la força. Però cal que sigueu aptes per sentir la bellesa; car així com cap de vosaltres no pot, avui, passar-se de puixança, ningú no té el dret de passar-se de poesia.

Podeu viure tres dies sense pa;—sense poesia, mai; i els d'entre vosaltres que diguin el contrari s'equivoquen: no es coneixen.

Els aristòcrates del pensament, els distribuïdors de l'elogi i de la censura, els acaparadors de coses espirituals, us han dit que no teníeu dret de sentir, ni de fruir:—són uns fariseus.

Car vosaltres posseiu el govern d'una ciutat on hi ha el públic de l'univers, i cal que sigueu dignes d'aquesta tasca.

Fruir és una ciència, i l'exercici dels cinc sentits vol una iniciació particular, que no es fa més que per la bona voluntat i la necessitat.

Per tant, vosaltres teniu necessitat d'art.

L'art és un bé infinitament preciós, un brevatge refrescant i escalfador, que restableix l'estómac i l'esperit dins l'equilibri natural de l'ideal.

Vosaltres en concebiu l'utilitat, oh burgesos,—legisladors, o comerciants,—quan la setena o la vuitena hora tocada inclina el

(1) Introducció a les seves crítiques d'art del Saló de 1846.

vostre cap afadigat vers les brases del fogar o l'encoixinat respatllet de la butaca.

Un desig més punyent, un ensomni més actiu, us reposarien aleshores de l'acció quotidiana.

Però els acaparadors han volgut allunyar-vos de les pomes de la ciència, perquè la ciència és el seu taulell i la seva botiga, de la qual estan infinitament gelosos. Si ells us haguessin negat la potència de fabricar obres d'art o de comprendre els procediments segons els quals es fabriquen, haurien afirmat una veritat de la qual no us haurien ofesos, perquè els afers públics i el comerç absorbeixen els tres quarts del vostre dia. Quant als lleures deuen, doncs, ésser emprats pel divertiment i la voluptat.

Però els acaparadors us han privat de fruit, perquè no teniu la intel·ligència de la tècnica de les arts, com de les lleis i dels afers.

Amb tot, és just, que si els dos terços del vostre temps són omplerts per la ciència, que el tercer sigui ocupat pel sentiment, i és sols pel sentiment que heu de comprendre l'art;—i és així que l'equilibri de les forces de la vostra ànima serà constituït.

La veritat, per ésser múltiple, no és pas doble; i així com, dins la vostra política, heu eixamplat els drets i els beneficis, hem establert, dins les arts, una més gran i abundant comunió.

Burgesos, vosaltres—rei, legislador o negociant,—heu instituït colleccions, museus, galeries. Algunes d'elles que no estaven obertes, fa setze anys, més que als acaparadors, han eixamplat llurs portes per la multitud.

Vosaltres us heu associat, heu format companyies i fet emprèntits per realitzar l'ideal de l'avenir amb totes les seves formes diverses, formes política, industrial i artística. No heu deixat mai, en cap noble empresa, la iniciativa a la minoria protestant i soferta, que per altra banda és l'enemiga natural de l'art.

Car deixar-se avançar en art i en política, és suïcidar-se i una majoria no pot suïcidar-se.

Això que heu fet per la França, ho heu fet per altres països. El museu espanyol ha vingut a augmentar el volum de les idees generals que heu de posseir sobre art; car vosaltres sabeu perfectament que, així com un museu nacional es una comunió, la dolça influència de la qual entendreix els cors i alleugera les voluntats, de la mateixa manera un museu estranger és una comunió internacional, on dos pobles, observant-se, estudiant-se més còmodament, es penetren mútuament, i fraternitzen sense discussió.

Vosaltres sou els amics naturals de les arts, perquè sou els uns, rics, els altres, savis.

Quan heu donat a la societat la vostra ciència, la vostra indústria, el vostre treball, els vostres doblers, reclameu la vostra paga en goigs del cos, de la raó i de la imaginació. Si recupereu la quantitat de goigs necessària per restablir l'equilibri de totes les parts del vostre ésser, us sentiu feliços, replens i benèvols, així com la societat se sentirà plena, feliça i benèvola quan haurà trobat el seu equilibri general i absolut.

És, doncs, a vosaltres, burgesos, que aquest llibre va naturalment dedicat; car tot llibre que no es dirigeix a la majoria,—nombre i intel·ligència,—és un llibre imbècil.

B. FERRÀ, TRAD.

E L S L L I B R E S

CONDE OXENSTIRN.—*Pensamientos del...*—Versión española de María Manresa Togados.—Felanitx.

El nom de la traductora d'aquest benolent florilegi és absolutament nou a la república de les lletres. Eixida de la vida de col·legi, transmudava tot seguit la pau conventual per la solitud del far de Porto Colom, on podia seguir "colgant-se sense temences, adormir-se en braços de la tranquil·litat i aixecar-se amb gaubança"; reclosa la Srta. Manresa en aquesta solitud i tot esquivant la peresa que, segons expressió del Comte "és un crim", anà refermant les antigues lectures dels clàssics francesos, pels quals sent fonda delectança, i ara ens n'ofrena un bell tast en el present fascicle, que hem assaborit golosament. ¡Llàstima, però, que per la traducció no empràs la nostra llengua, tan adient amb el caràcter sentenciós de l'original!

L'escriptor francès Oxenstirn ens apareix dotat d'una sensibilitat moral fonament apassionada per al bé, anhelant pel triomf de la bondat. En els pensaments es destrien fàcilment, a més del catxet de forta invenció, una força irressistible cap a la coneixença de la veritat, els trets d'un cristià sencer, atent a les qüestions que es refereixen de prop a la vida religiosa i moral de l'home. No hi manquen observacions plenes de graciosa originalitat. Tot parlant del preu desmesurat amb què són comprades les coses rares, el qualifica d'absurd "perquè a la meua manera de veure és precisament per la utilitat que es deu establir llur valor" "jo trob més descarerats els europeus estimant l'or i les perles que no els indis quan pagaren tan car el primer moix, que un holandès els venia, perquè aquest animal per agafar ratolins els fou de major utilitat que tot l'or i les perles d'Orient". En aquest punt ¿qui no recordarà també l'utilitarisme en l'art proclamat pel nostre Alcover?

"Francament, s'exclama el Comte, la natura es mostra tan justa en les participacions, que dóna a cada terra el necessari per la seva utilitat, amb la condició que tothom se'n sàpiga aconsortar sense cercar-ho molt enfora".

Veusací una observació ben assenyada que mai no ens cansariem de refrescar als malcontents i als qui lloen per sistema, el que és exòtic i de fora casa.

Aquests pensaments, malgrat llur caire religiós, més tost que per als escèptics a la manera de Montaigne, semblen escrits en vistes a aquelles vides mundanals a la manera de Des Barreaux, per tal de suggerir-los una saludable inquietud, qui tot remouent llur indiferència, ha d'ajudar a encendre al cor la flama d'un viu desig d'esmena. Car aquest llibret guarda la paraula foguera, el crit desvetllador, la veritat sensible que freturen els qui sofreixen o esperen l'hora solemne i decisiva en què, per obra de la passió, la tendresa o la pietat, ha d'infondre a l'ànima una nova i fecunda aspiració vers l'atançament d'un ideal moral, d'una bondat de cor sublimadora.—P.

L E S A R T S

EXPOSICIONS

MARGARET HALL SWEENEY

Aquesta pintora presenta a les "Galeries Mallorquines" una trentena d'aquarelles que són una bella prova del gran talent de la jove artista nordamericana.

El motius de totes les seves aquarelles estan molt ben vists i habilitosament tallats; un dibuix sobri i constructiu els dóna relleu. El seu pinzell franc i vigorós sap treure partit dels temes que escolleix, a voltes ingrats com els de les *gerrerries*, i difícils de resoldre.

La senyoreta Sweeney és una pintora legítima dotada d'una fuga de mestre, a la qual sols manca per ésser un gran artista una fosa més suau en la coloració, que faci desaparèixer les dureses que de vegades se noten en alguna de les seves aquarelles, i una major riquesa cromàtica.

EXPOSICIÓ D'ARTISTES FRANCESOS

No podem considerar aquesta exposició que s'ha celebrat en el "Círculo Mallorquí" i a les "Galeries Costa" com una manifestació representativa de la moderna pintura francesa; és sols una exhibició de les obres d'alguns artistes, reunits a l'atzar, sense cap unitat de tendència determinada. Els quadres exposats no ofereixen tampoc marcades diferències d'orientació que permetin donar una idea al nostre públic dels corrents post-impresionistes que han sorgit a la nació veïna.

L'anunci d'aquesta exposició ens va fer acudir als salons amb viu interès, malgrat de no trobar cap nom conegut al catàleg i, francament, al davant de les obres exposades ens sentírem defraudats. L'exposició resulta, en conjunt, poc interessant i de tendències endarrerides; això no vol dir que no s'hi trobi alguna que altra obra discreta i apreciable.

Henri Foreau presenta unes aquarelles de París elegants, fines i fluïdes. Charles Atamian és un pintor hàbil i lluminós; sembla un valencià distingit. Victor Charreton, potser el més sensible de tots els expositors, és el que dóna amb els seus paisatges una idea més justa de la pintura neo-impresionista que durant llarg temps a envaït els salons parisencs. Pierre Montezin és també un pintor de tradició ben francesa. Gustave Vidal presenta una sèrie de marines i paisatges meridionals, la major part violents de color, amb una violència d'oleografia. Cal notar algunes marines i camins de Provença, d'aquest pintor, que són obres discretes i apreciables.

Unes escenes moresques, hàbilment pintades, per Henri Rousseau ens recorden aquella pintura marroquí que va estar de moda durant la segona meitat de la passada centúria. Uns interiors amables de Paul Hugues, unes aquarelles, hàbils si es vol, però anodines de Blanche Odin i Octave Lafay, juntament amb uns paisatges acadèmics d'Albert Regagnon completen la llista dels expositors d'aquesta exhibició de pintura francesa organitzada per les "Galeries Costa".—F.

N O T I C I A R I

LECTURA DE POESIES

El "Círculo Mallorquín" renovellant el prestigi de la seva actuació cultural, obrí, al bell començ de Quaresma, una sèrie d'actes, el primer dels quals fou dedicat a l'exquisit poeta En Guillem Colom.

Abans d'adelitar la nombrosa i selecta concurrència, congregada al gran saló de festes amb la lectura de les poesies féu el nostre poeta una ponderada autocrítica de totes elles, assenyalant el tres moments de la seva vida poètica, és a saber, adolescència, que batega en el recull "Juvenília"; la juvenesa tota prometença, en "L'amor de les tres taronges i altres poemes" i la maturitat, atesa i consagrada en "De l'alba al migdia".

També llegí el "Brindis de tardor" publicat en el número extraordinari que dedicàrem a l'Alt En Jaume, amb motiu del setè centenari de la conquesta de Mallorca i, encara, ens féu assaborir les belleses d'una poesia inèdita, plena d'emoció, endreçada al seu tendre fill.

I acabà la lectura de poesies, que els presents aplaudiren xardorosament, amb les següents paraules, que vénen a ésser una professió ardorosa de fidelitat a l'"escola mallorquina".

«...Resumiré dient que, lliure de prejudicis i compromisos d'escola, el meu art (si gens n'hi ha en tota la producció que acabam de revisar) s'afirma, de cada dia més, en la tradició poètica de la meva terra, on per a viatjar, no es necessita, per ara i gràcies a Déu, intèrpret, a despit de tots els snobismes. Sincerament us ho dic: davant escoles com el *superrealisme*, un dels darrers crits de la moda literària, que amb la seva *escriptura automàtica* pretèn expressar tot quant li passa pel cap, sense intervenció de la voluntat ni de la intel·ligència, volent donar així el *subconscient*, consider que no val la pena de renegar de la meva honrada filiació. Davant aquests estupafaents artístics de darrera hora, em sent més que mai

fill d'una raça dreturera i forta
que unia el seny amb l'ímpetu

i em trob plenament agombolat a l'ombra benèfica d'En Costa qui, sense perdre mai de vista l'heretat paterna de Formentor, mira cap dret a la Roma universal, i sota el clàssic mestratge de N'Alcover qui, des de les cendres remulles de llàgrimes de la seva pròpia llar, esguarda l'Humanitat.»

PRO AMNISTIA

La creuada que les dones catalanes han aixecat per a obtenir l'ampliació de l'amnistia atorgada pel Govern que deixa a la presó i a l'exili bon

nombre de catalans ha tingut un simpàtic ressó a Mallorca. A Sóller, Felanitx, Artà, Ciutat i altres llocs s'han reunit uns bons contingents de signatures femenines que s'han ajuntat a les 200.000 de dones catalanes que han subscrit la demanda d'ampliació de l'amnistia.

LA NOSTRA TERRA s'ha adherit també a aquest bell gest per mitjà d'un telegrama que adreçà al President del Consell de Ministres, amb el qual demanà que s'incloguessen en l'amnistia els delictes impròpiament anomenats contra la Pàtria.

SOR THOMASETA

S. S. el Papa aprovà els dos miracles de la Beata proposats, i que s'exigeixen per a la canonització. Tan bona nova, que s'esperava amb pregarries, s'escampà mitjançant un festiu repiqueteig de campanes i s'organitzen peregrinacions per a visitar el cos incorrupte de santa Caterina. Els valldemossins volgueren venir a peu per a veure-la. Nosaltres no poguérem menys de recordar els afanys del Cardenal Despuig per tal d'avançar el procés de canonització que hem vist arribat ara a bon terme.

FESTIVAL

La simpàtica agrupació "L'Arpa" d'Inca, organitzà una vetllada durant la qual cantà l'orfeó escollides peces musicals: "Himne mallorquí", "Preghària per la llengua", "El dimoni escuat" i altres.

A més es presentà en públic per primera vegada una "Rondalla" composta d'instruments de corda.

Els Srs. Duran i Albertí, promotors d'aquest moviment cultural mereixen els encoratjaments i aplaudiments més entusiastes.

PREMSA

El "Instituto de la Mujer que Trabaja" comença a publicar un butlletí "Vida Femenina Balear". Sortirà mensualment. El primer nombre porta un article de presentació, treballs explicant l'actuació social de l'Institut, gravats de les clíniques de Medicina, Cirurgia i Maternitat, poesies en la nostra llengua de Maria J. Massanes, F. Puigserver, Agnès Armengol, Costa i Llobera.

Ha sortit també la revista bimestral en anglès "The Tourist World" redactada en vistes a la població flotant, cada dia en creixença, de turistes a la nostra illa.

LA RENOVACIÓ DELS AJUNTAMENTS

El conseller M. Sintès a Mahó demanà que es mudàs el nom de "Primo de Rivera" al casal de l'Escola Graduada pel de "Primer Grupo Escolar" amb el consentiment unànim dels companys i els aplaudiments del poble. També es llevà del despatx del batlle el retrat del Dictador que hi havia estat entronitzat. Aquí, a Ciutat, a precís del regidor Sr. Villalonga també fou despenjat l'efígie del fundador de la U. P. del despatx i el Sr. Obrador demanà i s'acordà no posar el nom d'aquell a la Gran Via.

LA CASA DE FRA JUNÍPER

Un fervent patriota, En M. Ramis, des de les planes dels diaris endreçà una crida als habitants de Petra i, en general, a tots els mallorquins per

denunciar-los un fet realment vergonyós. De la casa pairal del famós colonitzador de Califòrnia la meitat en fou venuda i al seu solar, edificat un nou estatge. L'altra meitat corre el mateix risc.

Nosaltres, inflamats d'amor a la terra i a les seves glòries, no podem menys de solidaritzar-nos amb el Sr. Ramis, qui tan bé segueix l'exemple del difunt Mn. Torrents. Si no estimam tot això nostre ¿quina altra cosa podrà interessar el nostre amor? L'amor a la pàtria és quelcom concret i objectiu, i no una vaguetat sentimental.

LES FITXES DE LA POLICIA

El servei de Vigilància, des de 1923 té una nova categoria de sospitosos, això és, els enemics de la Dictadura. Els noms de persones honrades, van mesclats en les fitxes policiaques amb els noms dels lladres, pistolers i altres persones indesitjables. Molts dels fitxats no cometeren altre crim que el de no posar-se a les ordres d'un Poder intrús. El major nombre el forneixen ciutadans meritíssims, patriotes autèntics i no patriotes aprofitats. Si al servei de Vigilància de Mallorca existís aquest fitxer, com es deia, desitjaríem que les coses es posassen al seu lloc i s'esvaïssen per sempre aquestes llistes negres, que al cap d'avall, més bé honoren els ciutadans que tengueren la ventura d'ésser suspectes al Règim caigut.

TURISME

Entre altres, arribaren al nostre port els paquebots alemanys "Lutzow" i els francesos "La Marsa II" i "Laconia" amb prop de quatre-cents turistes cada un.

L'ESQUADRA ANGLESA

Ancoraren a la nostra badia una vuitantena de vaixells de l'esquadra anglesa, col·locant-se entre el cap de Sant Carles i el Molinar.

A la nit, amb els llums encesos, semblaven una gran ciutat lluminosa, flotant al bell mig de la mar.

APICULTURA

Alguns agricultors eivissencs, pensen fomentar l'apicultura fent ruscs, amb l'objecte d'exportar la mel. Cal esperar molt d'aquesta nova indústria, tan important.

AGRUPACIÓ REGIONALISTA A SÓLLER

S'han ajuntat els joves regionalistes sollerics—nombrosos i escollits—per parlar del moviment polític actual i de llur actuació en el pervindre. S'acordà redactar uns estatuts per constituir-se legalment i després publicar el programa polític.

Semblants afanys senten els de Ciutat, Felanitx, Artà i altres pobles, desitjosos d'enlairar la bandera d'uns ideals purs i deslliuradors, nets de personalismes i baixos egoismes.

LA MORT DEL DICTADOR

En el número proppassat parlàvem de la caiguda espectacular de la Dictadura. Avui ens toca anunciar la mort del Dictador, en circumstàncies

ben particulars i allisonadores. ¡Quines ironies sembla estotjar la vida per als homes més reeixits! De l'obra dictatorial no vol dir-ne un mot el cronista. Massa recorda les coses entranyablement estimades, que el Dictador va perseguir. Massa bé recordam l'ímpetu èpic i la manca de sentit polític i el desconeixement de la gravetat dels moments en què visquè encastellat. Entrà agosaradament als closos tancats dels drets civil i eclesiàstic, i els seus molts desencerts anorrearen els comptats encerts atesos.

Volem ésser generosos, tot repetint la frase que més escau ara: Pau als morts.

Amb tot, no volem deixar de consignar el contrast que cobra relleuran de la seva mort. *Quantum mutatus ab illo.*

Al Dictador que veia partir cap a fora persones que no havien comès altre crim que el de no mostrar simpaties per la seva actuació, que consideraven equivocada, i degueren sofrir l'enyorança de la pàtria i l'allunyament dels seus, li estava reservat morir fora de casa seva, en un hotel de París. Més de sis anys es veié rodejat d'una turba interessada d'aduladors que l'aplaudien i l'entabanaven amb el fum de les falses lloances; en canvi, moria sol, sense la mà pietosa d'un amic que vengués a cloure-li els ulls. Per espai de més de sis anys feu emmudir la nostra llengua volgudíssima i renovellà odis que semblaven extingits; en canvi, mentre el seu cadàver jeia exànim i mut en una cambra llogada, desamparat, l'Orfeó Català, a Barcelona, alçava la veu i destrenava triomfalment les seves cançons i un públic nombrosíssim, més de dotze mil persones, l'aplaudia follament. ¡Contrast punyent entre la caducitat d'un home i la vitalitat perennal d'un poble!

El difunt creié infantívolment haver format un estol, al seu entorn i somnià en la perdurança gloriosa del seu nom; en canvi, tot just fou ferit el pastor, s'escampa la guarda. Després anaren caient els rètols de les cantonades i el seu successor desfeia poc a poc la seva obra i els exiliats retornaven festejats i la claror es veia en les tenebres i les profecies males-trugues del Dictador no es complien i la vida feia el seu curs amb pas ferm, vers dies més clars i refulgents. Sembla que per aquest moment tràgic degué escriure aquests versos el cavaller valencià Jordi de Sant Jordi:

Desert d'amichs, de bens e de senyor
En strany loch, en stranya encontrada,
Luny de tot be, fort d'enuig e tristor,
Ma voluntat e pensa cativada;
Me trob del tot en mal poder sotmés,
No veig negú que de mi s'haja cura...

SOBRE LA CASA DE FRA JUNÍPER, ENCARA

Escrita les dessusdita nota sobre la casa pairal de Fr. Juníper, de Petra, el Governador manifestà als periodistes que ja no cal fer res per la conservació del solar natalici del gran missioner, car no existeix. El monument que s'aixecà al bell mig de la plaça més tost que recordar una vida heroica sembla plànyer ara un altre monument, el més venerable i autèntic que ja no hi és. Tot el poble de Petra deu avergonyir-se i més, encara, les autoritats civil i eclesiàstica que no saberen aturar al seu temps tal profanació i també la Comissió Provincial de Monuments, que fa estona roman petrificada, com els monuments per l'existència dels quals deuria vetllar millor. ¿Què diran els habitants de Petra als de Califòrnia quan,

després de passar la mar i arribar al poble de Fr. Juníper, els demanin per la casa natalícia?... Ens dol haver de parlar tan cruament.

SESSIÓ INAUGURAL DE L'ACADÈMIA DE MEDECINA

La disertació inaugural del curs d'aquest any a l'Acadèmia de Medicina va córrer a càrrec del nostre amic, el Cap d'Epidemiologia de l'Institut d'Higiene, Dr. Emili Darder, el qual parlà sobre "Epidemiologia de la difteria. Antiguas dificultades para su profilaxis y el valor actual de la vacunación".

Posà de relleu la marxa insidiosa que ofereix la diftèria, així com l'augment que ha experimentat aquests darrers anys en el món en general i a Mallorca en particular. Si bé fracassaren els antics insegurs mitjans de lluita contra dita malaltia, cal xifrar grans esperances en la vacunació antidiftèrica, ja que ha donat bellíssims resultats per tot on s'ha emprat i ja es pot avançar que també ha tingut èxit a Mallorca, on s'ha utilitzat ja en gran escala, puix que l'any 1929 han estat vacunats per la Secció d'Epidemiologia de l'Institut d'Higiene més de 3.000 infants.

L'interessant parlament del Dr. Darder fou escoltat amb molt interès pels seus col·legues i insistentment aplaudit.

MÉS CONFERÈNCIES

Al "Colegio Provincial de Médicos de Baleares" donà una conferència el doctor Baltasar Ribes Marquès: "Consideracions sobre els abscesos Pottics" Començà estudiant-los, segons les diferents regions vertebrals en les que se localitza el mal de Pott, això és, abscesos emigrants que deixen prominències sota la pell en llocs molt llunyans dels focus vertebral; abscesos intraraquidis amb les diferents paraplegies i els yusta vertebrals impossibles de diagnosticar clínicament. Parlà llargament del que calia fer per cada un.

A l'"Associació de Contables de Catalunya" En F. Vidal donà una conferència sobre l'"Evolució de la indústria hidro-elèctrica a Catalunya". El nostre amic i col·laborador féu una relació històrica del desplegament de la indústria elèctrica catalana des de 1879.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

Redacció:

Carrer de *Palacio*, 91. — Ciutat de Mallorca

ADMINISTRADOR:

JOAN FERRER I SERRA

Administració:

Jaume II, 10, Llibreria. — Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes. — Trimestre, 3 ptes. — Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D'EN FRANCESC SOLER. — SANT FRANCESC, 2 I 4. — PALMA DE MALLORCA